

[2]. Проте обов'язкове медичне страхування має певні недоліки: можливість ухиляння платників від відрахувань, підвищення вартості робочої сили, залежність від темпів економічного розвитку, необхідність створення відповідних регуляторних органів, що потребує додаткових фінансових ресурсів

Головні причини, що перешкоджають впровадженню обов'язкового соціального медичного страхування в нашій державі, є:

- відсутність політичної волі для реального запровадження цього інституту;
- економічні, які пов'язані із численними проблемами фінансування системи охорони здоров'я в Україні;
- соціальні, як нове для України правове явище, не отримали одностайної думки ні серед фахівців, ні серед населення щодо необхідності його впровадження у нашій державі;
- відсутність повної інформації як для медико-правової спільноти, так і для населення про переваги та ризики обов'язкового соціального медичного страхування;
- організаційні: забезпечення професійним кадровим ресурсом (менеджери, експерти та ін.), належне матеріально-технічне і технологічне забезпечення та фінансування [7].

Саме тому запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування потребує:

- законодавчого врегулювання кола платників страхових внесків і бази для їхнього нарахування;
- здійснення низки заходів щодо оптимізації мережі лікувальних закладів з метою уникнення необґрунтованих витрат на утримання надлишкових приміщень та персоналу;
- забезпечення збалансованості обсягів послуг обов'язкового медичного страхування з його фінансуванням;
- узгодження стандартів медичного обслуговування згідно із світовим досвідом. Вирішення всіх цих проблем потребує часу, фінансових ресурсів, відповідних фахівців. Держава повинна подбати про наявність відповідного законодавства, яке б захищало інтереси всіх суб'єктів ринку медичного страхування, а також розробити систему підготовки відповідних фахівців, запланувати у бюджеті витрати на підвищення зарплати медичним працівникам тощо [8].

Висновок. Розглянувши процес розвитку загальнообов'язкового медичного страхування в Україні, потрібно наголосити сказати, що впровадження цієї форми медичного страхування є надзвичайно необхідним заходом з боку державних органів влади у напрямку соціальної захищеності кожного громадянина. Активізація системи загальнообов'язкового медичного страхування та впровадження відповідного законодавства сприяло б не тільки розвитку охорони здоров'я, а й змогло б забезпечити конституційне право громадян України на отримання безоплатного медичного обслуговування.

Література

1. Яковенко Т.В. Оцінка здоров'я населення України з позицій потенціальної демографії / Т.В. Яковлева // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2010. – № 16.
2. Павлов С.Г. Проблеми розвитку медичного страхування / С.Г. Павлов. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://uadocs.exdat.com/docs/index-57507.html? page=25#2653365>.

3. Страхування : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадєць. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 528 с.
4. Поліщук Є. Медичне соціальне страхування: проблема системи потребує системного вирішення / Є. Поліщук // Соціальне страхування. – 2008. – № 2. – С. 13-16.
5. Єрмілов В. Питання медичного страхування в сучасній Україні: пройдені шляхи і перспективи / В. Єрмілов // Соціальне страхування. – 2008. – № 1. – С. 18-21.
6. Яковлева Т. Соціально-правові передумови запровадження обов'язкового медичного страхування / Т. Яковлева // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 11. – С. 71-74.
7. Шолота М.Г. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні / М.Г. Шолота. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://nauka.zinet.info/3/sholota.php>.
8. Верещагіна К. Проблеми розвитку медичного страхування в Україні / К. Верещагіна, К. Юрченко, О.М. Сорокіна. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://nauka.zinet.info/3/sholota.php>.

Костак З.Р. Общеобязательное государственное социальное медицинское страхование: проблемы и перспективы развития

Рассмотрены основные принципы осуществления общеобязательного государственного социального медицинского страхования. Отражены недостатки и преимущества внедрения государственного социального медицинского страхования. Выделены основные причины, которые препятствуют внедрению обязательного социального медицинского страхования в Украине. Предложены направления активизации развития общеобязательного государственного социального медицинского страхования в Украине.

Ключевые слова: общеобязательное государственное социальное медицинское страхование, социальное страхование, медицинское страхование, фонд медицинского страхования.

Kostak Z.R. Obligatory state social medical security: problems and prospects of development

Basic principles of realization of obligatory state social medical security are considered. Defects and advantages of introduction of state social medical security are reflected. Principal reasons are distinguished, that introductions of obligatory social medical security prevent in Ukraine. Directions of activation of development of obligatory state social medical security are offered in Ukraine.

Keywords: obligatory state social medical security, social security, medical insurance, fund of medical insurance.

УДК 327.33

Доц. І.М. Флис, канд. політ. наук – Ужгородський НУ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, МИТНИЙ СОЮЗ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ, НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ

Фрагментарно надано аналіз основних напрямків співпраці та шляхів інтеграції України до ЄС і МС. Охарактеризовано сучасний стан соціально-політичних та зовнішньоекономічних відносин, а також на основі стислого викладу економічних аспектів показано перспективи та недоліки інтеграції України у європейські та євразійські політико-економічні союзи.

Ключові слова: інтеграція України, ЄС, МС, проблеми, перспективи.

Вступ. Характерною для сучасного розвитку країн є активізація інтеграційних процесів. Нині діяльність інтеграційних об'єднань настільки вагома, що навіть ті країни, які не входять до складу таких об'єднань, неминуче відчувають на собі їх вплив. За даними ГАТТ/ВТО, до середини 90-х років ХХ ст. у світі нараховувалося понад 30 інтеграційних об'єднань різного типу, що перебували на різних стадіях розвитку інтеграційного процесу.

Після останнього, найбільшого розширення Європейського Союзу (2004 р. приєдналися 10 нових членів, 2013 р., – ЄС нараховує 28 членів-учасників), створення МС та інших економічних утворів, Україна перетворилася із економічного аутсайдера у перспективного політично-економічного гравця, стала не просто безпосереднім сусідом цих об'єднань. Це відкрило нові можливості для поглиблення співпраці між Україною та ними. Не один рік в Україні тривають дискусії щодо її цивілізаційного та інтеграційного вибору. Цю проблему Україна, на відміну від інших постсоціалістичних держав, вирішує по-особливому. Після створення СНД (1991 р.) та набуття в ній асоційованого членства Україна у 1994 р. підписала угоду про партнерство та співробітництво з Європейським Союзом. Такий полярний рух – "з поглядом на Захід і з оглядкою на Схід" – триває вже більше ніж 20 років. Україна тривалий час заявляла про свої наміри підписати Угоду про асоціацію з ЄС і, водночас, вела переговори про співпрацю з МС Росії, Білорусі та Казахстану.

Інтеграційний вибір будь-якої країни опирається щонайменше на правове, економічне та політичне підґрунтя. Для України, яка порівняно недавно здобула вистраждану століттями незалежність, ці фундаментальні чинники мають особливе значення. Правовий – це збереження суверенітету і державності, економічний – розвиток країни і добробут народу, і політичний – це забезпечення цивілізаційного майбутнього українського суспільства. Досягнення Україною суспільної злагоди з питання інтеграції до потужних політико-економічних об'єднань, безумовно, є запорукою встановлення цілісного бачення Європою або євразійськими структурами української геополітики. Тому ґрунтовний аналіз всіх аспектів інтеграційного процесу має дуже важливе значення для недопущення прорахунків у доленосному рішенні щодо цивілізаційного вибору України.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси самі по собі є дуже складними, тому буде доречним розглянути, що Україні потрібно для ефективного входу в зону ЄС та які проблеми можуть постати перед нею на цьому шляху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інтеграції та співпраці України з ЄС досліджували відомі світові і вітчизняні науковці-економісти та політики, прихильники ідеї єдиної Європи Дені де Ружмон, Клаусом Бахманном, З. Бжезінським, В. Гавелом, О. Дугіним, І. Бережнюком, А. Гальчинським, О. Корнієвським, В. Опришком, В. Посельським, М. Тонєвим, Я. Маликом, А. Круглень.

Виклад основного матеріалу. Класична модель інтеграційного союзу – це преференційні торговельні угоди, зони вільної торгівлі з повним скасуванням митних тарифів у взаємній торгівлі за умови збереження національних митних тарифів, або введення загального митного тарифу у відносинах із третіми країнами, свобода руху не тільки товарів і послуг, але і факторів виробництва – капіталу і робочої сили, координація макроекономічної політики й уніфікація законодавств у ключових областях – валютній, бюджетній, монетарній з можливим створенням надалі політичного союзу (ПС), що передбачав би передачу національними урядами більшої частини своїх функцій у відносинах із третіми країнами наддержавним органам [1].

У наведеній моделі інтеграційного союзу насторожує принципово можливе існування як певного рівня інтеграції – політичного союзу, що передбачав би передачу національними урядами частки своїх функцій у відносинах із третіми країнами наддержавним органам. Це фактично означає створення міжнародної конфедерації і втрату суверенності окремими державами. Діючий нині на теренах Європи інтеграційний союз – це об'єднання розвинених країн, які взаємодіють, торгують та переміщують в середині утвореного угруповання товари, послуги, фактори виробництва та робочу силу. Тобто це поглиблена та всеохопна зона вільної торгівлі, що може стати частиною Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом та одна із найамбітніших двосторонніх угод, які укладав будь-коли ЄС.

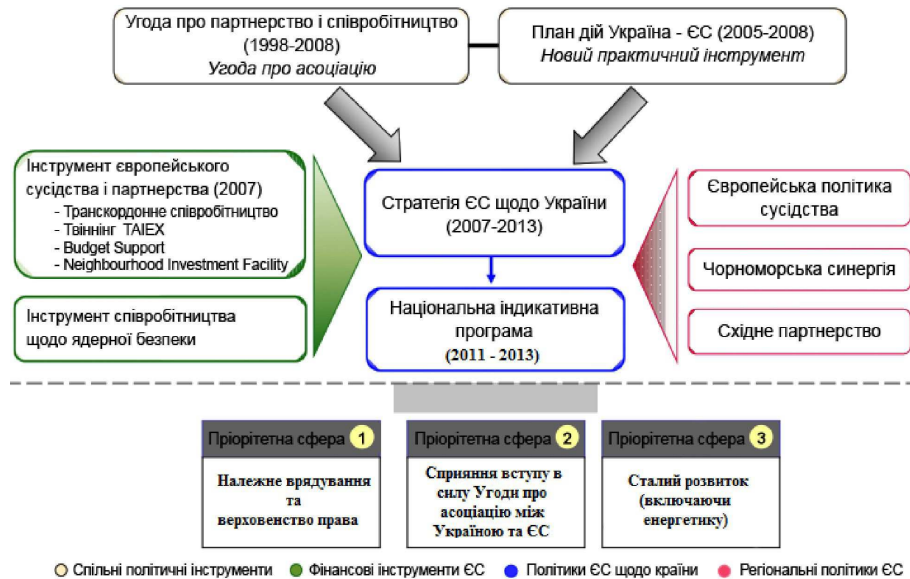
Вперше заклик Союзу до відкритого діалогу прозвучав після здобуття Україною незалежності. У липні 1993 р. на законодавчому рівні в Основних напрямках зовнішньої політики України, було сформовано позицію держави щодо Євросоюзу [2]. Але застій і практична відсутність чітко визначених євроінтеграційних перспектив у відносинах з ЄС давали зрозуміти, що Україна, незважаючи на офіційно проголошений європейський вектор розвитку, змушена тривалий час існувати поза європейськими інтеграційними утворами. Крім того, за прогнозами економістів другої половини 1990-х – початку 2010 рр., наша країна не могла стати, і до 2020 року не стане членом ЄС, оскільки на цей час це об'єднання переживає кризу.

Також вступ України до цього інтеграційного утвору унеможлилювався тим, що до ЄС приєднувалася країна, яка потребувала дуже серйозних компенсацій від закриття цілих галузей промисловості. В ЄС діє строго квотована планова економіка, яка передбачає квоти на виробництво тієї чи іншої продукції, тому для Європейського Союзу на цьому етапі не було б вигідно приймати Україну до себе, що і було однією із багатьох проблем інтеграції.

Не менш важливою проблемою інтеграції України до ЄС є не гармонізоване до європейських стандартів українське законодавство. Тільки реформування української правової системи, до якого Україна не зовсім готова, та поступове приведення її у відповідність із європейськими стандартами, сприйматиметься як кроки доброї волі у виборі майбутнього.

Політики вважають, що причиною політичного програшу України в процесі євроінтеграції за останнє десятиліття була теза "багатовекторності" країни, за якою стояла невизначеність української зовнішньої політики, відсутність у ній конкретної стратегії, а "європейський шлях" України мав лише риторично-декларований, не наповнений конкретною тактикою характер.

Як консеквентцію, провідні фахівці ЄС, водночас, заявили, що парафування (30 березня 2012 р., м. Брюссель) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС все одно не дасть швидкого залучення країни до європейського об'єднання. Під час 15-го саміту Україна – ЄС у грудні 2011 р., очільники України та Європейського Союзу оголосили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію, метою якої є перехід до політичної асоціації та економічної інтеграції між Україною та ЄС. Ця Угода має замінити чинну з 1998 р. Угоду про партнерство та співпрацю як правову основу їхніх відносин (див. схему).

Проте парафування – фактично технічне узгодження угоди. Наступним кроком, після виконання низки зобов'язань, має стати підписання сторонами угоди, і тільки після цього парламенти країни і ЄС можуть ухвалити рішення щодо ратифікації угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом [3].

Україна, звісно, першою ратифікує цю угоду, яка діятиме в односторонньому порядку, і це може завдати невеликих збитків. За підрахунками – від двох до п'яти млрд євро на рік. А ця сума є дуже відчутною для українського бюджету. Адаптація українських технічних регламентів до вимог Євросоюзу коштуватиме Україні протягом 10 років 165 млрд євро.

Позицію щодо проблем, які супроводжуватимуть процес входження України у ЄС, розділяють політики та економісти приватної партії, заявляючи, що сподівання населення України на те, що підписання Угоди відкриє легку дорогу до благополуччя – велика ілюзія [4].

Тривалий час різні політичні сили в Україні та за її межами акцентують увагу на тих чи інших аспектах інтеграційного процесу. Одні надають пріоритет європейському вектору, інші – євразійському. Одні наголошують на економічних перевагах інтеграції, інші – на політичних. Одні недооцінюють правові аспекти, другі – політичні, треті – економічні. Водночас, усі намагаються апелювати до думки населення та маніпулювати нею. Внаслідок цього українська спільнота, по суті розгублена, зсувається до небезпечної межі розколу суспільства. Про це свідчать, як пише "Сьогодні" (ЗІК-сила інформації, 20 травня 2013), результати опитування проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у квітні 2013 р. За даними соціопитування, 41,7 % респондентів бажають членства в ЄС, вступ до Митного Союзу підтримують 32,7 %.

Наближаючись до саміту "Східне партнерство" у Вільнюсі, Президент України заявив про свою чітку позицію, яка збігається з прагненням значної частини громадян України – бачити свою державу серед європейської спільноти [5].

Євросоюз у відповідь, також демонструє політику підтримки щодо євроінтеграції України, і не бажає її вступу до інших утворів. На нинішньому етапі, як заявляють європейські політики, порядком денним пропонується реалізація нового формату двосторонніх відносин з ЄС, який би поєднав у собі раніше заявлені ідеї і вийшов за межі традиційних угод. Європейські політики прагматичні у своїх заявах. Посол ЄС в Україні Ян Томбінський, посол Литви в Україні П. Вайтекунас заявляють, що: "Україна досягла великого прогресу щодо інтеграції, і залишилося кілька кроків [...]. Угоду про асоціацію з Україною буде підписано" [6]. Україна, поза сумнівом, прагне стати асоційованим членом Євросоюзу і Договір про асоціацію з ЄС може бути підписаний на саміті у Вільнюсі. Однак, попри це, влада України не відмовляється від намірів приєднатися до окремих норм Митного Союзу.

Чого ж чекає країна від асоціації і, зрештою, вступу до Євросоюзу?

Основні переваги – високий рівень соціального захисту громадян (46,9 %), верховенство закону (31,5 %), наявність фінансових ресурсів (22,2 %), якість охорони здоров'я (18,6 %) – така точка зору учасників соціопитувань. Серед інших відзначених переваг – спільна європейська політика безпеки та оборони (СЄПБО), макроекономічна стабільність, інвестиції в економіку країни, субсидії сільському господарству. Також переваги від запровадження єдиної валюти у разі вступу в ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення, тобто шенгенська зона, яка передбачає вільне пересування осіб в межах ЄС та інше.

Варто зазначити, що за підсумками 2011 р. обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну із країн ЄС становив 4 млрд дол. Нині 33,4 % інвестицій із країн ЄС зосереджено на підприємствах промисловості, в фінансових установах акумульовано 33,1 % прямих інвестицій від загального обсягу надходжень до України. Окрім цього, ЄС максимально сприятиме інтеграції українських енергетичних, транспортних та телекомунікаційних мереж в європейську інфраструктуру.

Однак, важливо визначитися в недоліках і загрозах від вступу до ЄС.

Ієрархія проблем ЄС виглядає так: нестабільна економічна ситуація (34,2 %), нерівний економічний розвиток країн-членів ЄС (31,8 %), домінування провідних країн ЄС (31 %). Політичні недоліки несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС, невизначеність стратегії розвитку, що також не дуже добре вплине на економічний стан, оскільки між країнами ЄС існує до певної міри висока конкуренція в деяких галузях, тому потрібно буде переорієнтуватися на менш конкурентні галузі, а також негативним чинником буде погіршення взаємин із країнами СНД, а особливо із Росією, оскільки на сьогодні Україною остаточно не знято питання про співпрацю із Митним Союзом Росії, Білорусії та Казахстану. Загострення з Росією, де проживає і працює понад шість мільйонів українців, вони не вітатимуть. А найголовніше те, що ми втратимо майже третину свого ВВП. Сьогодні в Росію експортується більш як на 40 млрд дол. української продукції.

Яка користь Україні, якщо Росія заблокує розвиток наших торговельних відносин? В економічному плані – це втрата конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів. Українська економіка, прикриваючись торговельними договорами, вже сьогодні добровільно стала світовим сировинним придатком, особливо не опирається від переміщення на її територію шкідливих виробництв, як і збереження відходів цих виробництв. Економічна загроза полягатиме і у використанні України як дешевої робочої сили. Соціальні загрози полягають і в поглибленні демографічного спаду, незаконній міграції та впливі кадрів. І найбільша політична небезпека – це втягнення України в можливий цивілізаційний конфлікт між Заходом і мусульманським світом. Українські політики, активні поборники євроінтеграції, намагаються пригладити політично-економічні загрози, що чекають Україну як члена ЄС.

Наскільки сьогодні вигідно Україні інтегруватися з Росією, країною зі слабким економічним потенціалом і високими амбіціями імперськості – питання риторичне. Однак на нього треба давати аргументовану відповідь. І ця відповідь значною мірою очевидна. Серед переваг респонденти називали спільну історію, схожий менталітет країн-учасниць МС (53,4 %), наявність природних ресурсів, енергоносіїв (47,1 %), стабільну економічну ситуацію (15,4 %), дешеву робочу силу, науково-технічний розвиток.

Після розвалу СРСР на Євразійському континенті розпочався новий геополітичний переділ, пов'язаний з активізацією неоімперської політики Росії на пострадянському просторі, що прагне реалізувати свою ідею створення Євразійського Союзу за рахунок країн-сателітів, насамперед з пострадянського простору.

Україна – одна із небагатьох великих країн на материку, яка поки не увійшла до інтеграційних формувань під егідою Росії, і за останні роки особливо відчула з боку північного сусіда та його українських апологетів наполегливе намагання втягнути її до російських інтеграційних утворів – Митного Союзу та Євразійського Союзу. Очевидно, що це Росії вигідно. По-перше, не допускаючи зближення України з іншими інтеграційними формуваннями, передусім з ЄС, Росія обмежує зміцнення конкурента. По-друге, втягнувши Україну у свої інтеграційні формування – Митний Союз, Євразійський Союз, Росія зміцнює свої конкурентні позиції.

Поставивши за мету реалізацію цих ідей, Росія вдається до безпрецедентних випадів зухвалості щодо України, намагаючись домінувати на інформаційному просторі суверенної держави, застосовуючи залякування небажаними наслідками підписання асоціації з ЄС. Російські політики, у випадках проти України, наголошують априорі, що в цей час російський бізнес дає більше половини прямих іноземних інвестицій в Україну, а головним кредитором є російські банки. Крім того, Митний Союз вводитиме імпорتنний тариф відносно українських товарів, у той час як Україна буде обнулювати свій імпорتنний тариф стосовно Європи. Наслідки такої політики України будуть катастрофічними. У разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україна для Росії перестане бути "не просто стратегічним, а навіть повноцінним партнером" [7]. Отож, оминати Митний Союз економічно не є вигідним. Це втрата 63 млрд дол. обороту, згубні наслідки кризових явищ для нашої економіки експортного типу.

Приєднання України до МС, м'яко кажучи, досить проблематичне, а якщо виходити з досвіду попередніх років співіснування в рамках однієї спільної держави, то і багатообіцяюче щодо економічного негативу.

Сьогодні, серед десяти основних торгово-економічних союзів світу, Митний Союз за основними економічними показниками перебуває на останньому місці. Частка внутрішньоблокової торгівлі в МС становить усього 11 %, що вшестеро менше, ніж в Євросоюзі, у п'ятеро нижче, ніж у "Китай – АСЕАН", та вчетверо менше, ніж у НАФТА. За двадцятилітню співпрацю, частка країн СНД у зовнішньоторговельному обороті України скоротилась на 20 % (з 56 до 36 %). Натомість зросла частка ЄС та інших країн. За роки незалежності зовнішня торгівля України дедалі більше переорієнтовується з СНД на ЄС та інші країни. Головна причина – бізнес-інтереси.

Створюючи МС, Росія керувалася далеко не економічними мотивами, які насправді дуже слабкі. МС задуманий як геополітичний проект Росії. У зовнішній торгівлі Росії на країни Євразійського Союзу припадає в середньому 8 % обороту, а на країни-члени СОТ – 88 %. Росія активно переключалася на торгівлю з країнами – не членами СНД. До прикладу, імпорту в Росію з Китаю вже перевищив імпорту з СНД. Ще слабкішою є зовнішня торгівля інноваційною продукцією. Росія імпортує з країн СНД лише 3 % високотехнологічних товарів, але 35 % – з країн ЄС та 62 % – з решти країн світу. Отже, для російського бізнесу інтеграційна привабливість тяжіє не до СНД, а до ЄС і інших регіонів.

Безперечно, на Сході у нас великий торговельний партнер. Третина всього українського зовнішнього товарообігу припадає на Росію, а це 45,5 млрд дол. за підсумками минулого року. Україна отримує газ, нафту, мінерали, обладнання, а продає РФ продукцію хімічної, аграрної промисловості, машини, метали. Але значення України для Росії у сфері зовнішньої торгівлі постійно знижується. Навіть з урахуванням поставок у великих обсягах енергоносіїв частка України в зовнішньоторговельному обороті Росії становить лише 5 %. Отже, країни віддаляються одна від одної, і очевидно тому, що торгове значення України для Росії в шість разів менше (у структурному вимірі), ніж Росії для України. Ця сентенція базується на таких показниках.

Частка Росії в українському товарообороті скоротилась з 39,2 % у 1995 р. до 29,3 % у 2010-му. Водночас, частка України в російському товарообороті скоротилась з 11 % у 1995 р. до 4,9 % у 2010-му. Тобто після розпаду СРСР інтеграційні процеси між Україною та Росією послабилися майже вдвічі.

За останні роки в російській економіці взагалі з'явилося дуже багато негативних і навіть ризикових тенденцій, які не сприяють інтеграційній привабливості. Особливо багато ризиків Росію очікує в перспективі через високу експортно-сировинну залежність її економіки від нафтогазового комплексу. Так, частка нафтогазових доходів у федеральному бюджеті за останні 13 років зросла з 18 до 54 %. При цьому 78 % нафтогазових доходів загалом, зокрема у бюджеті, за цей період формувалися за рахунок цінового чинника. Як показала остання криза, це дуже кон'юнктурна і ризикована політика. Імпорту з Росії значною мірою сформований двома товарними позиціями, а саме – газом і сировиною нафтою, на які припадає 55-60 % російського імпорту. У будь-який час це може закінчи-

тися обвалом. Тим більше, цивілізований світ активно розвиває альтернативні види енергії.

Тотальна переорієнтація і Росії, і України на інші зовнішні ринки значною мірою зумовлена блокуванням торговельних процесів між країнами, застосуванням тарифних і нетарифних обмежень, антидемпінгових обмежувальних, компенсаційних тарифів, зборів, спеціальних розслідувань, квот тощо, спрямованих насамперед на чутливі сектори української економіки.

Прихильники МС стверджують, що в разі вступу до нього України можливе здешевлення енергоносіїв. Але отримання стабільних довготермінових знижок у цінах на енергоносії є дуже сумнівним, оскільки федеральний бюджет РФ живиться ціновим чинником від газонафтової торгівлі. Сьогодні 50 % російського експорту нафти і газу призначені для Європейського Союзу, зокрема для країн ЄС це 15 % споживаних ними енергоносіїв, а для Німеччини – понад 40 %.

Не виключено, що провідні галузі української економіки перейдуть від українських до російських олігархічних кіл, у яких значно потужніші фінансові можливості. А це відтік до Росії капіталів, які будуть вкладатися у розвиток вже не української економіки. Подібне склалася довкола української нафтопереробної промисловості. Після придбання українських нафтопереробних заводів у середині 1990-х р. Росія фактично перестала вкладати кошти у їх модернізацію, активізувавши розвиток власної галузі. Сьогодні українські НПЗ втратили свою потужність, за якістю своєї продукції відстають як від західних, так і від російських, вітчизняні нафтопродукти стали неконкурентними навіть на власному ринку. Росія використовуватиме всі можливості щодо встановлення контролю над українською газотранспортною системою (ГТС). А втрата Україною своєї енергетичної незалежності, контроль над українською ГТС дасть змогу РФ позбавити Україну можливості визначати тарифи на транзит газу (як одного з найбільш дієвих інструментів впливу на російську цінову політику в газовій галузі щодо України).

Отже, економічне підґрунтя євразійського варіанта інтеграції України дуже слабке, інтеграційна база (зовнішня торгівля, промислова кооперація тощо) значною мірою втрачена, і перспектив її відновлення практично нема.

Можливо, таке підґрунтя є в політичній площині? Відповідь на це запитання – на поверхні. Вхідження України до інтеграційних утворів з Росією вигідне насамперед і найбільшою мірою останній, і воно перекидає європейські перспективи України [8].

Висновки. Короткий аналіз дослідження інтеграційних процесів України підтверджує більшу для країни користь від асоціації з Євросоюзом, ніж від членства у Митного Союзу Росії, Білорусі і Казахстану. Європейська інтеграція для України є шляхом модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій, вільний рух в середині інтеграційного об'єднання кваліфікованої робочої сили, товарів, вихід на єдиний спільний ринок, підвищення рівня життя населення.

До того ж, майбутня співпраця в межах Союзу не потребує перегляду вже існуючих договорів про вільну торгівлю України з іншими країнами. Україна може мати одночасно зону вільної торгівлі з Росією і Європейським Союзом, а також утворювати у майбутньому нові зони вільної торгівлі. Напри-

клад, ЄС має угоди про вільну торгівлю з 24 країнами, а з трьома країнами (Андорра, Туреччина, Сан-Марино) – митні союзи. У межах Європейського Союзу існує вже спільний ринок та спільна митна політика, яка також передбачає спільний митний тариф стосовно третіх країн.

Комісар ЄС з питань розширення європейської політики сусідства Штефан Фюле свого часу наголошував, що Угода про асоціацію не містить статей, які перешкоджали б співробітництву України з іншими інтеграційними об'єднаннями та країнами.

Українська економіка не повинна боятися працювати у двох векторах – отримати асоціацію з ЄС і знайти свій формат співпраці з МС. Для України краще бути присутньою у якомога більшій кількості економічних об'єднань. Сам по собі статус спостерігача, що пропонується Україні у МС, особливої загрози не несе. Це не є політичний вступ до Митного Союзу. Від торгових війн потерпають економіки України, Росії та ЄС.

Політичні негаразди, амбіційні бажання обов'язково знайдуть консенсус в стосунках України і Росії, України і ЄС, країн і об'єднань, між котрими відсутні істотні суперечності у європейських прагненнях. "Наші відносини з ЄС підуть на користь Митному Союзу. Україна є мостом між Росією і ЄС, і дуже важливо зробити цей міст сильним і надійним. Діалог між Україною, Росією та ЄС з питань торгівлі можливий у найближчому майбутньому" Президент України [9].

Пройде час, минеться пострадянський синдром, будуть вибудовані добросусідські відносини України з Європою і Росією, як це зробили сьогодні Франція з Німеччиною, котрі в ХХ ст. двічі воювали.

Література

1. Освіта.ua. міжнародні відносини. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/>.
2. Про Основні напрями зовнішньої політики України // Відомості ВРУ, 1993. – № 37. – С. 379.
3. 15 саміт ЄС-Україна, грудень 2011 р. Брюссель. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/dialogue/highest-level>
4. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zik.ua/ua/news/2013/09/10/428507> Петро Онищенко.
5. Пасховер О. Кореспондент / О. Пасховер. № 35.60.09.2013.
6. Політичні новини – Кореспондент. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://net.facebook.com/EUDelegationUkraine>. 16 вересня 2013 За матеріалами: Інтерфакс-Україна.
7. Гайдучкий П. Україна і Митний союз: проблеми інтеграції / П. Гайдучкий // Дзеркало тижня. № 11. 22 березня 2013.
8. В. Левандовський. Європа чи Євразія // Політологія посткомунізму: політичний аналіз посткомуністичного суспільства. – К.: Вид-во "Либідь", 1995. – С. 270-274.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua.korrespondent.net/Ukraine/politics/1607297-yanukovich-nezadovolennij-shodo-rosijski-zmi-hrinizhuyut-ukrayinu>. Bloomberg.
10. Пироженко О.В. Європейська інтеграція України як проблема економічної діяльності – 2002. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.vkontexte.ru/>.

Флис И.М. Европейский Союз, Таможенный Союз: украинские реалии, необходимость и перспективы интеграции

Фрагментарно проанализированы основные направления интеграционного сотрудничества Украины, ЕС и ТС. Оценено сегодняшнее состояние социально-политических и внешнеэкономических отношений, на основании сжатого изложения экономических аспектов указано на перспективы интеграции Украины в европейские и евразийские политико-экономические союзы.

Ключевые слова: интеграция Украины, ЕС, ТС, проблемы, перспективы.

Flis I.M. EU and MS: Ukrainian realities, necessity and prospects of integration

The article deals with the main aspects of the cooperation and the ways of integrating Ukraine into the EU and MS. The contemporaneous conditions of socio-political and foreign economic relations are characterized and the prospects and weaknesses of Ukraine's integration into European and Eurasian political and economic alliances are presented.

Keywords: Ukraine's integration, EU, MS, problems and prospects.

УДК 336.13:378.1

Р.П. Бабій¹

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Проаналізовано розвиток вищих навчальних закладів в Україні та формування ринку освітніх послуг у трансформаційний період. Вказано на вдосконалення механізмів забезпечення системи розвитку сфери освітніх послуг, зокрема фінансування навчальних закладів та наукових установ. Доведено, що функціонування сфери освітніх послуг є необхідною передумовою реалізації мети держави зі соціально орієнтованою економікою до зростання і поліпшення життєвого рівня населення. Зазначено джерела фінансування системи освіти, охарактеризовано змішану систему фінансування щодо вищих навчальних закладів.

Ключові слова: освіта, ринок, освітні послуги, освітня система, фінансування, розвиток, трансформаційний період.

Актуальність теми. Сьогодні вища освіта посідає перше місце серед факторів розвитку людства. Роль знань в економічному розвитку країн світу стрімко зростає, випереджаючи значення засобів виробництва і природних ресурсів.

Для успішного здійснення своєї діяльності сфера вищої освіти потребує фінансових ресурсів. Фінансування вищої освіти – це система відносин із формування розподілу та використання різноманітних фінансових ресурсів у сфері вищої освіти. Внаслідок налагодження цієї системи відносин створюються фінанси освіти і наукових установ – різноманітні фонди фінансових ресурсів, що забезпечують нормальне функціонування вищих навчальних закладів і наукових установ.

З огляду на це, виникла потреба пошуку сучасних напрямів удосконалення механізмів забезпечення системи розвитку сфери освітніх послуг, зокрема розвитку ринку освітніх послуг у трансформаційний період. Необхідність вирішення цієї наукової та прикладної проблеми зумовило вибір теми дослідження, мету та завдання.

Стан дослідження. Переважна більшість теоретичних положень та практичних розробок щодо розвитку закладів освіти в Україні, її фінансування, представлена у науковій спадщині таких учених і практиків, як: Т. Боголіб, С. Буковинський, О. Василюк, В. Гейсць, В. Глушенко, А. Даниленко, А. Криклій, В. Кудряшов, В. Куценко, Е. Лібанова, І. Лук'яненко, І. Лютий, Н. Новіков,

Т. Оболенська, К. Павлюк, Д. Положенко, Г. П'ятаченко, П. Саблук, В. Федосов, О. Чубукова, І. Чугунов, С. Юрій.

Віддаючи належне доробку вчених у цій сфері, варто зауважити, що у вітчизняній економічній літературі бракує досліджень, які стосуються проблеми розвитку національного ринку освітніх послуг у трансформаційний період. Через відсутність вагомого дослідження сучасних загроз у системі освітніх послуг методично не визначено складові механізму забезпечення економічної безпеки цього ринку в умовах високого ризику функціонування його суб'єктів, зокрема механізму фінансового забезпечення розвитку вищої освіти і науки.

Результати дослідження. За оцінками Всесвітнього банку, фізичний капітал у сучасній економіці формує 16 % всього об'єму багатства кожної країни, природний – 20 %, а людський капітал – 64 %. У таких країнах, як Японія і Німеччина, частка людського капіталу становить до 80 % національного багатства. Сьогодні цінності створюються за рахунок підвищення продуктивності й використання нововведень, тобто застосування знань на практиці [1, с. 25]. Економічне процвітання дедалі більше залежить від здатності отримувати нові знання і застосовувати їх на практиці.

В умовах формування економіки знань, необхідно враховувати визначальні фактори конкурентоспроможності країни: швидкий розвиток ринку знань; широке використання інновацій; активний розвиток соціальної сфери [6, с. 8]. Вдосконалення функціонування сфери освітніх послуг є необхідною передумовою реалізації мети держави зі соціально орієнтованою економікою до зростання і поліпшення життєвого рівня населення.

Процес формування системи освіти в Україні тривав майже сто років і був початком існування цієї системи, його можна вважати періодом виникнення освітніх установ. Сучасна освітня система в Україні представлена дошкільною, загальною середньою, професійно-технічною, вищою і післядипломною освітою (аспірантура та докторантура). Поява комерційних відносин у сфері освіти, формування мережі приватних навчальних закладів спричинила формування ринку освітніх послуг як системи товарно-грошових відносин, що складаються між суб'єктами освітнього процесу для досягнення визначеної мети, яка функціонує на принципах підприємництва та законах товарного виробництва.

При зростаючих потребах населення в освіті в умовах інноваційного розвитку виробництва велике значення має розвиток та фінансування закладів освіти, незважаючи на те, що в останні роки держава дещо збільшила видатки на освіту. Адже фінансові можливості і перспективи розвитку вищих навчальних закладів визначаються станом державного бюджету, який є основним джерелом фінансування системи вищої освіти. Тому на сьогодні постає питання пошуку нових форм і методів фінансування системи вищої освіти. На початковому етапі становлення системи освіти України реформування законодавчої бази щодо вдосконалення умов її фінансування відіграло позитивну роль. Але пізніше в цьому напрямі почали виявлятися певні суперечності, які з часом перетворилися на гальмо для подальшого розвитку освіти. Все це впливає на економічну безпеку держави.

¹ Заступник директора Департаменту з питань освіти, науки, сім'ї та молоді Львівської ОДА, начальник управління профтехосвіти, координації діяльності вищих навчальних закладів і науки, м. Львів